

**NARCÍS JUBANY, UN BISBE CATALÀ
AL CONCILI VATICÀ II**
UT VERITAS EVANGELII PERMANEAT (I II)

Daniel PALAU I VALERO

Original rebut: 11/01/2016
Data d'acceptació: 17/02/2016

Adreça: Plaça de l'Església, 1
08757 CORBERA DE
LLOBREGAT
(Barcelona)
E-mail: dpalauv@gmail.com

Resum

Aquest article recull el pensament pastoral postconciliar del bisbe de Barcelona, Narcís Jubany. Es constata, així, la continuïtat i l'adaptació del pensament propi de Jubany en relació amb les seves intervencions durant el debat conciliar. El present escrit és una reconstrucció teològica del Jubany postconciliar a partir dels escrits pastorals més rellevants i significatius amb relació al Vaticà II. Aquesta elaboració s'ocupa d'un ventall d'escrits pastorals diversos (intervencions, conferències, cartes, escrits pastorals, etc.), factor que ens permet de veure el desplegament del Concili al llarg de tota la tasca pastoral del bisbe Jubany. A partir d'aquests diversos escrits es pot constatar, per un costat, l'esforç i el desig de difondre el Vaticà II i, de l'altre, la voluntat ferma de construir una síntesi pastoral en la seva tasca de servei i lideratge al capdavant de la diòcesi catalana. Indubtablement també ens adonem dels elements més rellevants que sostenen la seva acció episcopal, i per tant, les seves preocupacions i intuïcions pastorals, com a recull i acceptació plena i sincera del Vaticà II. En aquest sentit, doncs, s'observa la importància del propi bagatge personal, provinent del món del dret, així com de la centralitat eclesiològica del Concili Vaticà II. S'entén, doncs, en Jubany el desig d'afavorir i entendre el dret eclesial com a proper a la realitat humana dels fidels, i per tant, una configuració eclesiològica oberta a la humanitat, però al mateix temps centralitzada en el misteri de comunió, que és l'Eucaristia.

Paraules clau: Concili Vaticà II, Jubany, pastoralitat, escrits pastorals, dret eclesial, misteri de comunió.

Abstract

This article brings together the post-Conciliar pastoral ideas of Narcís Jubany, Bishop of Barcelona. The continuity and adaptation of Jubany's own thought with respect to his contribution to the council debate is thus made evident. This study provides a theological reconstruction of Jubany post-Vatican II, drawing on his more relevant and more important pastoral writings related to the Council. A range of pastoral writings is taken into account (papers, letters, pastoral writings, etc.), which give an insight into the undertakings of the Council through the whole of Jubany's pastoral work. These various writings reveal, on the one hand, both his effort and his wish to spread Vatican II and, on the other, his firm intention to create a pastoral synthesis in his work of service and leadership at the head of the Catalan diocese. In the process, the most outstanding factors sustaining his episcopal activity become apparent and, thus also, his pastoral concerns and awareness as a full and sincere reflection and acceptance of Vatican II. The significance of own personal baggage can be seen, brought from the legal world or from the ecclesiological centrality of Vatican II. This explains why Jubany should wish to draw attention to ecclesiastical law, and to understand it as something belonging to the human reality of the faithful and therefore, an ecclesiological configuration open to humanity but at the same time centralized in the mystery of communion, that is in the Eucharist.

Keywords: *Vatican Council II, Jubany, pastoral care, pastoral writings, ecclesiastical law, mystery of communion.*

1. EL POSTCONCILI DE JUBANY

Reprenem el fil de l'anterior article sobre Jubany per copsar quin és el recorregut postconciliar del nostre autor, i de quina manera accepta, acull i traspuja l'experiència conciliar en la seva activitat com a bisbe d'una seu local, primer a Girona i després a Barcelona.

Tal com podrem adonar-nos-en, l'activitat de Jubany podrà ser descrita més a partir de les seves actuacions, reflex de les pròpies intuïcions conciliars, que no pas a través d'escrits de caràcter reflexiu, com feren d'altres pares conciliars. Majoritàriament, els bisbes titulars són els qui intenten impulsar una bona acollida del Concili, mitjançant el coneixement dels textos, la seva propagació, la difusió d'opinions qualificades,¹ i l'aplicació del mateix concili a través de sínodes locals, o d'assemblees diocesanes com serà el cas de bisbe Jubany a Barcelona.

1. Tal com hem pogut constatar en el butlletí oficial del bisbat de Girona (BOEG), arriben tota mena d'articles, entrevistes, publicacions de teòlegs i pèrits del concili, així com de bisbes participants (Larraín, Silva Henríquez, Koenig, Danielou, Tarancón, Garrone, Wyszynski, Lercaro, Charue, Suenens, Agagianian, F. Marty, Roy, A. Ancel, E. Guerry, A. Bugnini, Felici, K. Rahner, Garrone, Congar, ...). Es pot dir que sens dubte el butlletí és una autèntica canalització d'entrada de pensament teològic vers les contrades peninsulars.

En aquesta ocasió traurem a la llum els escrits i la documentació corresponent tant al Jubany de Girona com al de Barcelona, especialment a través dels seus butlletins diocesans respectius. Tal com hem pogut constatar, no ens ha arribat cap tipus de documentació o arxiu personal de Jubany, i això, malgrat que pugui semblar òbviament un contratemps, ha estat l'ocasió per apropar-nos als butlletins diocesans. En aquest sentit ha estat de gran ajuda el butlletí extraordinari de Barcelona que es va publicar amb motiu del 25è aniversari de la seva ordenació episcopal. Aquest consta d'un recull exhaustiu de l'activitat científica i pastoral, així com dels escrits del nostre autor.² A més a més, en el nostre cas, ens ha semblat molt útil recuperar explícitament algun escrit que el mateix Jubany, en aquell moment, bisbe de Girona, adreçava a la seva diòcesi des de Roma durant la celebració de les dues darreres sessions conciliars. Voldríem fer un breu esment al gènere de les cartes pastorals, per ser el més usat per Jubany, tant en l'etapa gironina com barcelonina. Amb un estil planer, aquests escrits es situen en la línia d'un estil molt estès pels bisbes d'altres diòcesis, com el mateix G. B. Montini respecte de la seva seu, Milà.³ Hem de reconèixer que el material que s'hi condensa és amplíssim tant pel que fa a extensió com per les temàtiques tractades, especialment en la seva etapa barcelonina, del 1971 fins el 1990.

Així, doncs, resseguirem el fil de les seves reflexions i mencions sobre el Concili Vaticà II a través dels seus escrits, per poder verificar-ne quin fou el grau d'acollida i recepció, per constatar quin fou el grau d'aplicació de les intuïcions conciliars, i per poder arribar a una síntesi dels elements del Concili que per a Jubany foren substancials.

2. Butlletí Oficial de l'Arquebisbat de Barcelona (BOAB), CXXI, 15-I-1981, núm. 1, 5-42. Interessant els apartats d'obres escrites per Jubany, abans del concili i fins a la seva conclusió; les seves intervencions conciliars, els llibres i articles posteriors al concili; l'elenc de cartes pastorals; glosses dominicals; exhortacions i orientacions pastorals (d'aquestes en podem distingir les que neixen de reflexions del bisbe de Roma, les que tenen una intenció litúrgica, les que s'apropen a temes de la fe i les que aborden qüestions socials); homilies, missatges, declaracions i altres escrits i treballs; col·laboracions puntuals en d'altres obres; treballs de tipus jurídic, amb disposicions, creació d'estructures, procediments pastorals; discursos, conferències i articles diversos.
3. Hem pogut apropar-nos a un escrit del 2 de desembre de 1962, en el qual explica quines són les seves sensacions davant el concili, cf. G. ALBERIGO, «Il Vaticano II e la sua storia», *Conc (IT)* XLI, 4 (2005), en nota a peu de pàgina, 21: «Questa esperienza spirituale rimarrà certamente incancellabile in coloro che hanno avuto la fortuna di partecipare al concilio: soave il più delle volte, forte e pungente altre volte, drammatica talora, e anche pensosa ed afflitta in dati momento...».

2. GIRONA DE 1964 AL 1971

S'adreça Jubany per primera vegada com a bisbe titular de Girona als seus fidels amb les següents paraules:

Vengo en la hora en que la Iglesia católica está celebrando su Concilio Ecuménico Vaticano II: hora de renovación y de puesta al día; hora de ansia y de inquietud; hora indudable de un gran soplo del Espíritu Santo. Es el momento en que la Iglesia quiere entablar su diálogo de salvación con el mundo moderno y, para ello, se interroga a sí misma. Quiere estar a la altura de los tiempos, como lo estuvo en Trento y en el Vaticano I. Quiere realizar hoy, con una pastoral adecuada y eficiente, el perenne mandato de Jesucristo de salvar a todos los hombres, de todos los tiempos y de todos los lugares.⁴

Així, poc més tard, des de Roma, durant la tercera sessió conciliar, Jubany manté l'interès per establir llaços de comunicació amb els seus fidels, i aprofita per descriure l'emoció de poder viure un esdeveniment eclesial de primera magnitud.⁵ Mencionant l'assistència de l'Esperit Sant, Jubany reconeix la necessitat de tenir una mirada de fe i humil vers el mateix Concili, el qual té al davant el gran repte de poder entendre què demana Déu a l'Església. Per a Jubany el fet d'interpretar i llegir correctament el sentit del Concili i el que en aquest va succeint, és tant important com el fet d'allunyar-se del gènere de la llegenda o l'anècdota de la propaganda periodística que acompanya l'esdeveniment eclesial.⁶ Per això, per a Jubany és necessari el coneixement de les intervencions orals, així com de la teologia que les fonamenta i les construeix, i també, òbviament, del treball laboriós de les comissions. En darrer terme, tot això no es fa sense un gran sentit d'Església, reforçat per la fe i la caritat.⁷

Jubany manifesta el desig d'assolir una síntesi pastoral, com a resultat de tot allò que el Concili va exposant i concretant en els seus textos. En aquesta recerca el nostre autor destaca la llibertat de les intervencions, «no ha dejado de sorprender a muchas personas, tanto católicas como no católicas: es la libertad con que los Padres conciliares hablan en sus intervenciones y escri-

4. BOEG, CVI, 15-IV-1964, núm. 5, 106.

5. BOEG, CVI, 15-X-1964, núm. 11, 283-285, carta del 4-X-1965.

6. BOEG, CVI, 15-X-1964, núm. 11, 284.

7. BOEG, CVI, 15-X-1964, núm. 11, 285.

ben sus votos».⁸ Per Jubany no hi ha sensació de perill durant el Concili, perquè creu fermament en l'assistència de l'Esperit Sant. En aquest sentit, la discussió i el debat són elements propis de l'Església, és a dir, de persones que estimen l'Església, i que volen construir ponts entre l'Evangelí i el món, entre l'Església i els homes, entre Crist i la humanitat. El fet de conèixer els límits de certes qüestions permet, fins i tot, d'entendre la importància i el gruix de les temàtiques conciliars, ni fàcils ni accidentals.⁹ La impressió de Jubany és que el Concili és fruit de l'Esperit i desvetlla en l'Església una veritable consciència missionera.¹⁰

Un any més tard torna a adreçar-se a la seva gent,¹¹ i en aquesta ocasió incideix en la necessitat de viure un distanciament en el temps abans de fer valoracions de cap mena. Amb tot, Jubany no s'està de valorar positivament la constitució recentment aprovada, *Lumen gentium*, considerada d'una importància capital,¹² a l'espera d'un sentit pastoral profund i enriquidor, que no pot ser víctima de cap mena d'ansietat pastoral missionera, «el sentido práctico de nuestras ansias pastorales no nos ha de conducir a la infravaloración de los textos doctrinales aprobados por el Concilio».¹³ Segons Jubany, la teologia no pot separar-se de les persones ni de la realitat, però al mateix temps, cal ser molt curosos amb la mentalitat, les idees i els criteris exposats durant el Concili per tal de plantejar una missió en sintonia amb aquest.¹⁴ Es fa necessari que el coneixement i aprofundiment dels textos conciliars ajudi a evitar tota mena de superficialitats. Al costat del text eclesiològic també es fa esment de la reforma litúrgica, com la primera concreció

8. Així ho expressa en la seva segona carta adreçada al bisbat de Girona, a través del seu vicari general, el doctor Josep Maria Taberner, del 4 de novembre de 1964. Publicada al butlletí oficial eclesialístic del bisbat de Girona (BOEG) CVI, del 15-XI-1964, núm.12, 322-324.

9. BOEG, CVI, 15-XI-1964, núm. 12, 324: «Hay que saber penetrar en la profundidad íntima del misterio del diálogo conciliar; sobre todo, hay que salir de uno mismo para abrirse a las perspectivas de la evangelización del mundo moderno [...] el diálogo del Concilio, rebasando los límites de San Pedro del Vaticano, quiere convertirse en un diálogo de la Iglesia con todos los hombres de buena voluntad, sin distinción alguna».

10. BOEG, CVI, 15-XI-1964, núm. 12, 324.

11. BOEG, CVI, 15-XII-1964, núm. 13, 376-379, de l'1 de desembre de 1964.

12. BOEG, CVI, 15-XII-1964, núm. 13, 377: «La promulgación de esta constitución, con la doctrina teológica que contiene, constituirá uno de los momentos más álgidos de nuestro Concilio Ecueménico».

13. *Ibíd.*

14. *Ibíd.*

pastoral i educativa del Concili per als fidels cristians, destacant, però, que no tota l'activitat de l'Església es redueix a la litúrgia.¹⁵

En la quarta i darrera sessió conciliar, Jubany escriu dues cartes més,¹⁶ lloant la figura del papa Pau VI, a partir de tres intervencions seves,¹⁷ i destacant la riquesa del contingut teològic d'aquest gran esdeveniment conciliar (de caire religiós, doctrinal, espiritual i pastoral),¹⁸ especialment per l'expressió sincera i sublim de caritat que se'n desprèn, gràcies a Crist i al seu Evangelí. Jubany fa notar que una bona recepció conciliar serà un bon camí per respondre a tota mena de crítiques i impaciències. L'etapa del postconcili ha de ser un moment de comprensió i d'estudi, d'aprofundiment sincer en la identitat cristiana.¹⁹ Caldrà un esforç personal seriós per entendre la nova psicologia que l'Església s'ha proposat a ella mateixa, amb una clara professió de fe, i una forta unió i solidaritat amb els germans de fe, amb el desig de dinamitzar un catolicisme que a través del testimoniatge dels seus membres sigui un autèntic signe de l'Evangelí.²⁰

3. BARCELONA DE 1971 AL 1990

Jubany arriba a Barcelona el 4 de desembre de 1971, substituint al bisbe Marcelo González Martín. La primera nota del butlletí de l'arquebisbat de Barcelona que recull el nomenament de Jubany, el descriu de la següent manera, «su condición de trabajador incansable, singulariza con la dimensión de pensador y jurista». Aquesta breu referència ens remet al Jubany

15. BOEG, CVI, 15-XII-1964, núm. 13, 378: «En efecto, a su lado y completándola, hay que colocar la catequesis, la instrucción religiosa, la predicación y todo aquel conjunto de actividades sacerdotales que constituyen lo que hemos dado en llamar pastoral». La distinció d'àmbits de la pastoral no cal que estiguin deslligats de la pastoral litúrgica, la qual està immersa en un progrés orgànic, en el qual es combina una actuació diligent, un temps oportú i una maduresa reflexiva que no vol fer distincions de cap mena entre els fidels, ja que tots són iguals davant de Déu, cf. BOEG, CVI, 15-XII-1964, núm.13, 378.
16. BOEG, any CVII, 15-X-1965, núm. 10, 525-529, del 25 de setembre de 1965; BOEG, CVII, 15-XII-1965, núm. 12, 667-670, del 21 de novembre de 1965.
17. Es tracta de l'exhortació del 6 de novembre de 1965, el discurs al col·legi espanyol san José, del 13 de novembre, i finalment de la sessió pública conciliar del 18 de novembre.
18. Jubany sosté que: «Ningún Concilio tuvo proporciones más amplias, trabajos más asiduos y temas más variados», cf. BOEG, CVII, 15-XII-1965, núm. 12, 668.
19. BOEG, CVII, 15-XII-1965, núm. 12, 669: «Luego nada hay tan contrario al espíritu conciliar como la ligereza y la superficialidad en los criterios y las conductas».
20. BOEG, CVII, 15-XII-1965, núm. 12, 669. Segueix Jubany amb un discurs ja sentit durant el concili, «recuerden que los frutos del Concilio, más que de la multiplicación de las leyes y normas, vendrán del esfuerzo y del espíritu con que se cumplan».

intuïtiu en la vessant pastoral i prudent en la vessant del govern, aspectes que acompanyaran el seu ministeri al capdavant de la seu barcelonina.²¹

3.1. *Homilies*

Aturem-nos en primer lloc en la seva homilia d'entrada a l'arquebisbat de Barcelona, el dissabte 29 de gener de 1972, en la qual exposa una visió de conjunt de la comprensió que té d'aquesta nova etapa del seu ministeri. En les seves primeres paraules Jubany al·ludeix a la significativitat de la figura episcopal recolzant-se en sant Agustí,²² i també en el text eclesiològic de la *Lumen gentium* on es descriu la funció del bisbe, «mestre de la doctrina, sacerdot del culte sagrat i ministre de la unitat» (LG 20). Aquesta funció de pasturatge, lideratge, no es pot dur a terme sinó és al costat del poble de Déu, misteri «construït orgànicament» a través del servei, de la coresponsabilitat, d'un evident sentit missioner i d'un fort desig d'autenticitat i de pau, tal com el fragment de l'evangeli que s'havia proclamat (Mt 5,1-12) indicava. La concepció innovadora de l'Església com a poble de Déu no resta al marge de les paraules que Jubany ofereix en l'inici del seu mestratge a Barcelona, «todos formamos un pueblo sacerdotal, profético y real. Por esto la vocación misionera es común a todos los cristianos».²³ I aquesta visió queda íntimament relaciona amb l'impuls missioner de l'Església que ateny a tot el poble de Déu (AG 2). La missió, moguda i impulsada per la fe i l'amor, defineix la identitat de l'Església, malgrat que en els temps actuals la realitat de la pertinença eclesial sembli diluir-se enmig de dificultats diverses, tal com havia detectat el mateix Concili.²⁴ Jubany, seguint el Concili (SC 24, 52; LG 25; DV 25; CD 12) insisteix i creu, però, en la força i el valor de la predicació,

21. Boletín oficial del arzobispado de Barcelona (BOAB), CXI, 15-XII-1971, núm. 12, 698: «No es fácil encontrar un equilibrio entre lo jurídico y lo pastoral como el que monseñor Jubany ha logrado en su vida».

22. San Agustí, *Serm.* 340,1: «m'espanta el que sóc per a vosaltres, per bé que em consola el que sóc amb vosaltres: cristià; paraula de gràcia i de salvació».

23. BOAB, CXII, 15-II-1972, núm. 2, 76.

24. BOAB, CXII, 15-II-1972, núm. 2, 76: «A nuestros ojos se está forjando una cultura nueva, que proclama no necesitar ni a Cristo ni a Dios; por otra parte, la masa de los hombres corre por caminos de irreligiosidad práctica». El fragment del Concili Vaticà II dedicat a aquest distanciament el trobem a GS 19, 20 i 21, culminant en el paràgraf 22, en el qual es descriu quin és el misteri de l'home, comprensible a la llum del misteri encarnat de Jesucrist, el fill de Déu, i com aquest resta unit en certa manera, misteriosament, amb cada ésser humà.

«procuraremos ser siempre sinceros predicadores de la Palabra de Dios»,²⁵ de manera que es produeixi una «renovación constante» en el si de l'Església.²⁶ Encara més, per a Jubany la missió té com a motor principal l'amor, el qual és inseparable de la justícia, i per tant, gràcies a ell, cal abandonar qual-sevol mostra favorable a l'individualisme, no sense ignorar la dificultat pastoral que suposa l'encaix de carismes o dons extraordinaris dins l'estructura eclesial (cf. *LG* 12). En tot cas, Jubany, subratlla la importància del servei a la comunitat, i la necessària determinació del bisbe, «¡qué responsabilidad más delicada la de los obispos! Porque nosotros no somos dueños de la Iglesia; sino servidores del Espíritu de Dios y de los hombres».²⁷ Es fa del tot substancial que l'ofici episcopal expressi «un amor extraordinariamente generoso y una humildad muy sincera», que pugui veure's completat per «una actitud evangélica de caridad y pobreza de espíritu» en l'interior de la realitat del poble de Déu.²⁸

Aquest inici de Jubany a Barcelona també recull el desig que les propostes pastorals no restin només en les paraules, i que totes elles siguin de debò una manifestació del nou paradigma de relació entre l'Església i el món, dibuixat en el Concili, «amemos también al mundo, en medio del cual existe y vive la Iglesia»²⁹ (cf. *GS* 40). Jubany desitja traslladar a la pràctica les intuïcions conciliars. Al mateix temps, totes les accions i projectes pastorals hauran d'estar revestits, segons Jubany d'una mirada escatològica, així com d'una sincera i respectuosa actitud davant l'activitat humana dels cristians en el món (cf. *AA* 7), expressió al cap i a la fi d'una veritable significativitat eclesial.³⁰ Jubany acaba recordant els cristians d'altres confessions cristianes presents al seu bisbat, així com aquells que són, i seran, els seus col·laboradors més estrets, els preveres, els religiosos, els militants i membres dels moviments i associacions apostòliques del bisbat, i evidentment els qui seran destinataris de l'acció pastoral, però al mateix temps membres actius: els joves, els treballadors, els intel·lectuals, els artistes, els pobres, els preso-

25. BOAB, CXII, 15-II-1972, núm. 2, 76.

26. *Ibíd.*, 77.

27. *Ibíd.*, 78.

28. *Ibíd.*, 78.

29. *Ibíd.*, 78.

30. BOAB, CXII, 15-II-1972, núm. 2, 79: «Este amor al mundo y a la humanidad supone y exige que amemos concretamente a todos los hombres cualesquiera que sea su condición: a los que son creyentes y a los que no lo son; a los que piensan como nosotros y a los que se sienten marginados, apartados o separados de la Iglesia».

ners i els exiliats. I és que de fet, per a Jubany, la missió de l'Església ha d'expressar del tot la proximitat de Déu vers la realitat (cf. GS 1).

Destaquem encara del conjunt de les seves homilies recollides en el butlletí de Barcelona, la que tingué lloc el 27 d'abril de 1972, amb motiu del XXV aniversari de l'entronització de la mare de Déu de Montserrat.³¹ En ella ressaltava el sentit de la peregrinació del poble de Déu, que sense oblidar les seves arrels, eleva el seu cor a Déu, a través de Maria, la mare que ofereix el seu Fill, el Fill de Déu. Jubany afirma que «Maria, la nostra Mare, ens ajuda amb la seva intercessió en el camí d'una realització plena i conscient de la nostra filiació divina i, al mateix temps, ella apareix davant nostre com a meravellosa figura típica d'aquella mateixa realitat de fills de Déu»³² (cf. LG 63). Maria és «figura típica de l'Església i de tots els creients!»,³³ i per això la venerem (cf. SC 103). Maria és model que esperona els cristians a viure amb autenticitat el propi testimoni de la fe cristiana i, per tant, a fer-ho respectant l'autonomia de les realitats terrenals (cf. GS 36), les quals juntament amb les realitats de la fe coincideixen en l'origen, un mateix Déu. Caldrà treballar, sosté Jubany, «per l'existència d'un veritable testimoniatge cristià en tots els creients; per la pervivència d'un ferment cristià en el si del nostre poble».³⁴ L'homilia de Jubany acaba incidint de nou en l'impuls i la responsabilitat missionera de tot el poble cristià, el qual necessita una educació seriosa en la fe, per tal que «la vida cristiana arribi a tots els racons de la pròpia existència», com una formació espiritual que permeti de viure l'alegria de la fe, com Maria, «si no volen ofegar-se en un materialisme que no té sortida»³⁵ (cf. GS 59), més encara davant l'ateisme (cf. GS 21).

Destaquem-ne un dels més rellevants, quan Jubany fa menció de la importància de l'Eucaristia, tal com expressà amb motiu de la solemnitat del Corpus del 1972. En aquella ocasió, Jubany relaciona la cohesió interna de l'Església amb la seva credibilitat davant el món, i és que de fet l'Eucaristia és fonament de l'Església. Així llegim:

La Iglesia, en este mundo, es peregrinante hasta que el Señor vendrá, al final de los tiempos. La Eucaristía es el sostén de la Iglesia; es su alimento; es su elemento de cohesión y de fortaleza. [...] Recordamos también hoy que la Eucaristía significa con propiedad y realiza maravillosamente la unidad del Pueblo de Dios. [...]

31. BOAB, CXII, 15-V-1972, núm. 5, 225-229.

32. *Ibid.*, 227.

33. *Ibid.*, 227.

34. *Ibid.*, 228.

35. BOAB, CXII, 15-V-1972, núm. 5, 228.

La unidad del Pueblo de Dios tiene una exigencia básica: la del amor, fundado en una misma y única fe. Este amor —efectivo y no sólo afectivo— encuentra su fuente y su gran modelo en la Eucaristía, en la cual Cristo se nos da con amor.³⁶

També retenim l'homilia que tingué lloc l'any 1975, amb motiu del *XII Congrés Internacional del Notariat Llatí*, durant la qual Jubany recordà el patronatge de sant Raimon de Penyafort, i la seva destresa i interès a combinar evangèlicament el dret i l'ètica. Per a Jubany ambdós àmbits, dret i moral, tenen una relació significativa i ineludible, es busquen i es complementen,³⁷ «la moral y el derecho están íntimamente entrelazados en el camino de nuestro quehacer cotidiano [se dirige a notarios]. La moral para descubrir lo que el orden ético, basado en la recta conciencia, pide y exige; el derecho para que sea debidamente respetado como tutelador del bien público».

Encara, més, una de les homilies destacades, per la seva càrrega simbòlica, durant el pontificat de Jubany fou la que pronuncià en la inauguració de curs de la facultat de teologia, en la qual sostenia i demanava que aquesta institució eclesiàstica destinés els seus esforços a la reflexió, i per tant, que facilités el trajecte que va de la fe a la teologia. Aquest camí havia de ser un clar servei de comunió i a la comunió, «la facultat treballa en la fe de l'Església i per a l'Església», tenint la Paraula de Déu al seu centre.³⁸ La nombrosa resta d'homilies amb motiu d'exèquies, de la festivitat de la Mare de Déu de Montserrat, dels 25 anys del congrés eucarístic, de les jornades mundials de la pau, de patronatges i d'altres efemèrides i aniversaris...mostraven la lectura de proximitat de Jubany davant la realitat quotidiana des d'una vivència encarnada de la fe.³⁹

3.2. *Escrits diversos*

Els intents de visibilitzar el Concili conviuen sens dubte al costat de les preocupacions i neguits pastorals del moment i la realitat diocesana. Això, per a

36. BOAB, CXII, 15-VI-1972, núm. 6, 296-301.

37. BOAB, CXV, núm. 11, 15-XI-1975, 438-442.

38. BOAB, CXIII, 15-X-1973, núm. 10, 639-641.

39. Cf. BOAB, CXXVI, 15-X-1986, núm. 10, 404-406, en ocasió d'un pelegrinatge el 27 de setembre de 1986, 407-410, 409: «Catalunya, en aquesta hora històrica i delicada, exigeix de tots els seus fills un altíssim grau de civisme, un bon esperit de col·laboració en l'esforç per tirar endavant el país, per aconseguir que en comptes de cremar-nos i destruir-nos amb el foc arrasador que enterboleix els cors i ofega els sentiments de concòrdia, sigui il·luminada amb aquell altre foc de la caritat, "que sense consumir escalfa i ajunta tots els seus fills amb cor de germans"».

Jubany no deixa de ser un motiu que l'esperona a fer de la seva missió eclesial un vertader pasturatge des dels criteris de l'evangeli, mostrant una cura ben especial pels seus fidels, i especialment per la vida cristiana autèntica, testimoniada en tants i tants ambients. De tota la seva activitat són ben conegudes les seves exhortacions que en ocasió del dia del seminari feia públiques.⁴⁰ Tampoc descuida la seva relació amb els preveres diocesans, amb els qui detecta problemes i urgències pastorals, però a la vegada amb els qui intenta, a través de la creació i revitalització dels incipients consells pastorals parroquials, esbossar camins de resposta i de futur, sense ignorar la pluralitat existent en els plantejaments eclesials.⁴¹ En aquest desig de recerca col·lectiva d'un itinerari pastoral diocesà, Jubany no deixa de costat a cap dels agents pastorals actius (catequistes, religiosos i religioses contemplatives, mares cristianes, membres del capítol de la catedral...).

Moltes altres notes i comunicacions pastorals diocesanes omplen les pàgines del butlletí, dedicades a potenciar la vivència de l'any litúrgic (Advent-Nadal, Quaresma-Pasqua, principalment). El butlletí serveix de difusió per exposar criteris no només de tipus litúrgic, sinó també de certa normativa en relació amb el fet de l'evangelització i la sacramentalització, per tant, en estreta relació amb l'esperit missioner que Jubany desitja per a la diòcesi.⁴² La brevetat d'aquests escrits no permeten un desenvolupament extens, però destaca una comunicació de l'any 1974 en la qual s'expliciten els àmbits prioritaris de la missió, a saber: promoció d'una pastoral veritablement missionera, importància dels mitjans de comunicació, clara transformació de la catequesi, dels sacraments, dels aspectes de l'economia i de les implicacions i conseqüències pastorals en la situació sociopolítica contemporània.⁴³ Jubany, de fet, demana que cadascun d'aquests elements sigui reflexionat i adaptat a les situacions, zones, realitats, moviments i institucions escampades en el territori diocesà. Totes aquestes comunicacions són, tal com diem, pinzellades breus d'una herència conciliar que s'ha de conèixer i estimar, tal com ho expressa el mateix Jubany, «els textos del Vaticà II són la veritable

40. BOAB, CXII, 15-III-1972, núm. 3, 121-122; BOAB, CXIII, 15-III-1973, núm.3, 145-147; i sobre la formació pastoral dels candidats, cf. BOAB, CXIII, 15-VIII-1973, núm. 8, 502-510; i quan va acabar l'assemblea diocesana, BOAB, CXXI, 15-III-1981, núm.3, 118-121.

41. Les cartes adreçades als preveres de la diòcesi són les més nombroses. Significatives, bàsicament, per la seva qualificació d'espirituals, així cf. BOAB, CXVIII, núm. 5, 15-V-1978, 190-191; cf. BOAB, CXIX, núm. 2, 15-II-1979, 55-58; cf. BOAB, CXX, núm. 3, 15-III-1980, 93-95.

42. Cf. BOAB, CXVI, 15-VI-1976, núm. 6, «Alguns criteris a propòsit de la Pastoral Sacramental de l'Església», 273-278.

43. Cf. BOAB, CXIV, 15-III-1974, núm. 3, «Objectius prioritaris de l'acció pastoral», 101-109.

clau per entendre les conclusions de les nostres assemblees diocesanes de preveres i del poble de Déu». ⁴⁴

Un altre gènere d'escrius són les anomenades cartes pastorals, dedicades a la potenciació de l'any litúrgic, i destinades a condensar valoracions de tipus genèric respecte d'un període de temps o una temàtica de preocupació concreta; ⁴⁵ o bé a tractar-ne alguna de concreta. En aquest sentit cal fer esment d'una d'aquestes notes dedicades a l'acció de l'Esperit Sant en l'Església. Segons Jubany el misteri de l'Església viu de l'Esperit, i és aquest el qui encamina i comunica al poble de Déu la perfecta alegria. ⁴⁶ Considerem també aquelles que tracten algun aspecte de formació sobre l'individu, i en concret una dedicada a la formació de la consciència en el cristià. Per a Jubany el valor de la dignitat de la persona és irrenunciable, així com el de la seva llibertat. En aquest sentit, Jubany sosté la relació de GS 16 i la declaració *Dignitate humanae*, centrada en la llibertat religiosa. ⁴⁷

Ben a prop d'aquests escrits detectem l'existència de diverses conferències, ⁴⁸ i també d'exhortacions i instruccions pastorals. La primera d'elles arriba el juliol de 1972, a propòsit del futur treball pastoral de la diòcesi, ⁴⁹ però és l'any 1974 en què Jubany fa referència a la responsabilitat en la missió de tota la comunitat diocesana, així com d'una veritable conversió. ⁵⁰ Pel que fa a les exhortacions, aquestes tenen més incidència sobre l'herència del Vaticà II, i així l'any 1986 fa referència a la importància de la maduresa humana i cristiana, demanant de seguir aprofundint les línies doctrinals del Concili, ja que cal «treure de les ombres del desconeixement, o de l'oblit, els grans tresors que, com unes llavors fecundes, esperen ser sembrades en el terror de les vivències de les nostres comunitats». ⁵¹

44. Comunicació pastoral, «A l'hora de la represa», cf. BOAB, CXXVI, 15-I-1986, núm. 1, 5-8.

45. Per exemple, sobre la relació Església i món, cf. BOAB, CXXIV, 15-X-1984, núm. 10, 397-410.

46. BOAB, CXIII, 15-VI-1973, núm. 6, 337-344, «El Espíritu Santo en nuestra vida cristiana».

47. BOAB, CXVI, núm. 3, 15-III-1976, 109-130, «La formació de la consciència moral del cristià avui», amb data de l'11-II-1976. Aquest escrit fou publicat a l'Osservatore Romano, en la seva edició castellana, el 19-XI-1976, 8.

48. Destaquem cf. BOAB, CXXIII, 15-V-1983, núm. 5, discurso en la clausura de la XVII semana española de derecho canónico, 189-196.

49. BOAB, CXII, 15-VII-1972, núm. 7, 357-372.

50. BOAB, CXIV, núm.10, 15-X-1974, 511-514, «Responsabilidad misionera de la comunidad diocesana».

51. cf. BOAB, CXXVI, 15-X-1986, núm. 10, 389-403, «La maduresa humana i cristiana», sobre qüestions antropològiques.

3.3. *Les glosses dominicals*

Un dels grans llegats de Jubany són les glosses dominicals. En el conjunt de totes elles es van enfilant totes les temàtiques possibles (identitat cristiana, vivència de la fe, testimoni públic, llibertat religiosa, valor de la consciència, vida política, cultura i fe, ateisme, realitats socials com l'avortament, vida matrimonial i familiar, escola i educació cristiana, les realitats del diàleg, la democràcia, la pau, la conversió, l'austeritat, el bé comú, l'anunci de l'evangeli, la vocació cristiana, la solidaritat, la responsabilitat, la caritat, l'ancianitat, l'esperança, la malaltia, els infants, l'evangelització, l'individualisme, la fe, l'alegria, la pregària, els signes dels temps, la mort, l'experiència del sagrat, la conversió, sentit del treball, pobresa i resposta cristiana, figura de Jesucrist, teologia i magisteri, la importància de l'Eucaristia, joventut, ateisme, missió, testimonis de sants, els reptes de la malaltia, el silenci interior, economia, la predicació...), i totes elles tenen una lectura profunda de la realitat així com un còmode encaix en el llegat doctrinal del Concili.

Respecte d'aquesta herència es poden detectar referències explícites a l'Església com a lloc de revelació de l'amor, sobre la qualitat de la vida apostòlica, l'actualitat de la Paraula de Déu, l'Església i el seu camí de renovació, el magisteri de l'Església, l'*aggiornamento*» com un desig clar d'inclinar la vida eclesial vers la missió, i el misteri de comunió de l'Església acceptant en el seu interior les tensions que li són pròpies a la vegada que li serveixen per mantenir-se fidels a Jesucrist.⁵²

52. Cf. BOAB, CXX, núm. 5, 15-V-1980, 195-196, «La Iglesia, revelación del amor», 283, «Sobre la "atonía" apostólica», 285, «Actualidad de la Palabra de Dios»; cf. BOAB, CXX, núm. 10, 15-X-1980, 369-370, «La fe de la Iglesia», 370-371, «El camino de la renovación de la Iglesia»; cf. BOAB, CXXII, 15-VII-VIII-1982, núm. 7-8, 240-241, «Cristianos sin Iglesia»; cf. BOAB, CXXIII, 15-I-1983, núm. 1, 15-16, «El criticismo en la Iglesia»; cf. BOAB, CXXIII, 15-IV-1983, núm. 4, 153-154, «El "juridicismo" en la Iglesia»; cf. BOAB, CXXIII, 15-V-1983, núm. 5, 208-209, «La santa madre Iglesia»; cf. BOAB, CXXIII, 15-VII-VIII-1983, núm. 7-8, 288-289, «La libertad y las leyes de la Iglesia»; cf. BOAB, CXXIII, 15-XII-1983, núm. 12, 488-489, «La caridad en el pluralismo eclesial»; cf. BOAB, CXXV, 15-II-1985, núm. 2, 59-60, «La pastoral y lo jurídico», 61, «Justicia y amor en la solidaridad»; BOAB, CXXV, 15-VI-1985, núm. 6, 250-251, «El poble de Déu»; cf. BOAB, CXXVI, 15-I-1986, núm. 1, 11-12, «L'Església, misteri de comunió», 15-16, «Eclesialitat de la fe»; BOAB, CXXVI, 15-V-1986, núm. 5, 205-206, «Les esglésies particulars», 206-207, «El futur de l'Església»; cf. BOAB, CXXVI, 15-VI-1986, núm. 6, 252-253, «L'Església i la cultura catalana»; cf. BOAB, CXXVI, 15-X-1986, núm. 10, 466-467, «L'Església i les qüestions socials i polítiques»; cf. BOAB, CXXVII, 15-V-1987, núm. 5, 238-239, «L'església domèstica»; cf. BOAB, CXXVII, 15-IX-1987, núm. 9, 397-398, «L'*aggiornamento*»; cf. BOAB, CXXVII, 15-XI-1987, núm. 11, 545-546, «El misteri de la comunió eclesial».

3.4. *Acció de govern*

Les accions de govern foren, de fet, l'ocasió per a iniciar i consolidar la plasació del Vaticà II en el territori diocesà. Així, en primer lloc, trobem la constitució del consell presbiteral l'octubre de 1972,⁵³ la creació del patronat de la facultat de teologia de Barcelona, després de Catalunya al novembre del 1972,⁵⁴ la divisió del bisbat en zones pastorals,⁵⁵ i la creació de delegacions (pastoral sacramental i litúrgica, causes dels sants, catequesi, pastoral juvenil, pastoral obrera, pastoral prematrimonial, el consell diocesà de l'escola cristiana, el secretariat diocesà de pastoral sanitària, pastoral universitària, delegació diocesana per als mitjans de comunicació social, delegació diocesana del clergat, delegació de missions, comissió diocesana d'art sagrat, comissió de revisió del nou codi de dret canònic, la creació del departament de pastoral penitenciària...). Ben significativa i innovadora apareix l'acció de recolzament vers el diaconat permanent, amb el decret de promulgació per a l'Església de Barcelona el 1979.⁵⁶

Ens sembla interessant subratllar de manera especial la constitució d'un equip de preveres de la parròquia de sant Josep Oriol, de Barcelona,⁵⁷ així com la creació d'una comissió juridicopastoral,⁵⁸ el decret a favor de la incorporació dels laics en la missió pastoral⁵⁹ i el nomenament d'un nou bisbe auxiliar per a Barcelona.⁶⁰

El tret substancial d'aquesta activitat de Jubany és el perfeccionament d'un govern que progressa en l'augment de claredat en les orientacions pastorals, i en aquest sentit destaca la creació d'òrgans de coordinació, a través dels quals se'n desprèn un desig positiu d'elaborar un discerniment pastoral de la realitat, és a dir, potenciant elements com el de la proximitat en les relacions, la capacitat d'acollida i de diàleg, la simplificació i la transparèn-

53. BOAB, CXII, 15-XI-1972, núm. 11, 557-559.

54. BOAB, CXIII, 15-I-1973, núm. 1, 41.

55. BOAB, CXIII, 15-VI-1973, núm. 6, 345-399, amb un estudi demogràfic i geogràfic acurat.

56. BOAB, CXIX, núm.1, 15-I-1979, 5-6; sobre el diaconat permanent, cf. BOAB, CXX, núm. 5, 15-V-1980, 211-218; aquest decret va venir precedit de la comissió d'estudi i preparació per a la promoció del diaconat i dels ministeris laicals no ordenats, cf. BOAB, CXVIII, núm. 4, 15-IV-1978, 130.

57. Cf. BOAB, CXVII, 15-VIII-1977, 331-332.

58. BOAB, CXVIII, núm. 4, 15-IV-1978, 129-130.

59. BOAB, CXIX, núm. 2, 15-II-1979, 53-55; normativa provisional del consell pastoral diocesà, cf. BOAB, CXXI, 15-XI-1981, núm. 11, 415-418.

60. Cf. BOAB, CXXVII, 15-XII-1987, núm. 12, 581-582 en al·lusió al nomenament episcopal de Dr. Lluís Martínez Sistach.

cia, la sensibilitat i la pedagogia; en definitiva, la coherència i l'exigència d'una pastoral autèntica. Un d'aquests òrgans coordinadors fou l'assemblea diocesana de preveres.⁶¹

3.5. *Altres instàncies*

Des del grup de bisbes amb seu a Catalunya també es realitza una tasca conjunta, i en aquesta Jubany intervé en el fet de demostrar i constatar el pluralisme de la realitat, i així es publica i es signa la carta pastoral de la conferència episcopal tarraconense, sobre el pluralisme en la comunió eclesial.⁶² En aquesta, després d'una introducció, es fa referència al pluralisme en el camp doctrinal i en la vida eclesial, al·ludint finalment a les responsabilitats que es deriven per als cristians, bisbes, preveres, religiosos i laics.

En aquests escrits s'entén el Vaticà II com «llum pel camí dels nostres anys. No n'hi ha prou en tenir-lo només com una instància superior a la qual hom apel·la per justificar punts de vista particulars i opcions personals», tampoc es pot considerar un Concili «del passat», «no ens podem dir, doncs, fidels al Crist, si no ho som al Concili Vaticà II».⁶³ Així com els seus documents de treball,⁶⁴ en un dels quals exigeix i incideix en la necessària coherència de viure la fe en relació amb el món en el qual vivim, «sortosament, en els nostres dies, l'imperatiu de convertir en operant la nostra fe, donant-li una expressió pràctica en la justícia i la caritat, és pregonament sentit», cal dir però, «que la força impulsora de la *Gaudium et spes* no ha estat pas assimilada —i, de vegades, ni tan sols descoberta— per la majoria dels batejats».⁶⁵ Es reclama una fe operant, gràcies a la qual, la missió apareix com més

61. Amb motiu de la celebració de l'assemblea diocesana, cf. BOAB, CXVII, 15-X-1977, núm. 10, 400-404, amb les seves pertinents explicacions tècniques i pràctiques, i les corresponents temàtiques, 404-414; paraules inicials, de cloenda i homilia, BOAB, CXVIII, núm. 1, 15-I-1978, 5-10, amb les seves corresponents conclusions, aprovades en assemblea, cf. BOAB, CXVIII, núm. 2, 15-II-1978, 52-68; el document programàtic, cf. BOAB, CXVIII, núm. 3, 15-III-1978, 85-95; text sobre els ministeris en l'acció pastoral de l'Església, cf. BOAB, CXVIII, núm. 5, 15-V-1978, 161-172; amb la seva corresponent exhortació cf. BOAB, CXX, núm. 12, 15-XII-1980.

62. BOAB, CXII, 15-XI-1972, núm. 11, separata.

63. Carta pastoral dels bisbes de Catalunya, 15-III-1974, «Per un esforç de renovació i reconciliació».

64. BOAB, CXIV, núm. 6, 15-VI-1974, «Misteri pasqual i acció alliberadora (document de treball)», amb motiu del 83è aniversari de la *Rerum novarum*.

65. BOAB, CXIV, núm. 6, 15-VI-1974, «Misteri pasqual i acció alliberadora», 22.

cohesionadora de l'Església i del seu projecte d'actualització, «*aggiornamento*», i d'enfortiment tant de l'opció pastoral com ecumènica.

4. IDEES POSTCONCILIARS

El moment postconciliar de Jubany està marcat clarament per una activitat pastoral intensa tant a escala local, primer a la seu de Girona i després a la de Barcelona, com en relació amb la dimensió més universal de l'Església, en la qual tingué una rellevància meritòria, no només participant per primera vegada en el consistori cardenalici del 5 de març de 1972, per decisió de Pau VI,⁶⁶ sinó també participant-hi com a pare sinodal el 1974, amb dues intervencions,⁶⁷ i treballant en la comissió centrada en la reelaboració del codi de dret canònic de 1983.

Girant la mirada vers el nostre context més proper, observem en Jubany el sincer desig de donar resposta a tantes i tantes situacions que ocupen i preocupen la vida dels fidels cristians. El sentit de proximitat vers la realitat és impuls i alhora destí de la reflexió i acció pastoral de Jubany. En aquest sentit podem sostenir, al costat de les dades anteriorment exposades, que el seu magisteri diocesà persegueix amb insistència d'elaborar una síntesi pastoral veritable, i de poder plasmar en el seu govern, el seu ensenyament i l'anunci de la joia de fe, un testimoni creïble, per a ell mateix, però també, per als temps i context sociocultural que li ha tocat de viure.

Aquest camí vers la síntesi no deixa de ser un camí lent, però també viscut amb la consciència de reconèixer en la seva persona un instrument de Déu mateix. Per a Jubany la concreció d'unes accions, uns gestos i unes paraules són fruit d'un recorregut espiritual viscut, sentit, mesurat per aquella profunda reflexió que vol fugir dels neguits, de les immediateses, de les urgències i de les ansietats missioneres. Per a Jubany, la proximitat entre allò doctrinal i allò pastoral és una intuïció que es troba en plena continuïtat amb l'herència rebuda del concili Vaticà II.

Hem de destacar que en l'acció pastoral de Jubany existeix un fort desig de potenciar aspectes com el diàleg, els espais de trobada, i és per això que ens adonem del pes que ocupa el gènere epistolar i l'alta producció comunicativa de Jubany amb els seus fidels, sempre amb el desig de fer més entene-

66. BOAB, CXIII, 15-II-1973, núm. 2, 66.

67. BOAB, CXIV, núm. 11, 15-XI-1974, 558-563, «La evangelización y la promoción humana» i «Evangelización y sacramentos».

dor el desig últim de l'Església: assolir la comunió, construir-la a través d'un fort teixit comunicatiu. Aquest darrer terme i finalitat de l'Església, d'altra banda, no és sinó també do de l'Esperit Sant. Per això Jubany cuidarà els diversos moments d'encontre d'àmbit diocesà, com les assemblees diocesanes, ocasió idònia per donar expressió, forma i impuls a la missió eclesial, que és sinodal i s'encamina, de la mà de l'Esperit Sant, vers la desitjada comunió.

Aquesta síntesi pastoral predisposa tant a Jubany com al poble fidel, a entendre l'Església segons la seva pròpia naturalesa missionera. Són coneguts i nombrosos els detalls que Jubany adreça als missioners de la seva diòcesi, i als seus familiars. Un espai propi de la missió, i de fet, primordial és l'acció litúrgica. Justament com a moment privilegiat d'encontre al voltant del bisbe, i com un element eclesial pròpiament pedagògic, per tal de donar instruments de formació, eines per al raonament i per a l'entrega dels cristians en la missió. Dins d'aquest espai de la litúrgia, i en especial amb la celebració eucarística, destacarà òbviament el valor i la presència de la predicació, com quelcom essencial, no només per anunciar i comunicar el contingut de l'evangeli, sinó per entrelaçar les vides dels fidels vers una esperança que genera el desig de la comunió i permet a la vegada d'ajudar els fidels a formar una recta consciència en la seva responsabilitat missionera, la qual sempre voldrà la comunió com a valor més preuat i fi últim. La construcció de la comunió per a Jubany serà la fugida de l'individualisme i la presa de consciència d'acceptar que la missió significa trobar-se en mans de l'Esperit Sant.

El sentit de la missió no és pas accidental, ni en la vida del creient, ni en la vida de l'Església, sinó que és expressió pròpia de la mateixa fe en Crist. Aquest element identitari queda inclòs en el temps, és a dir, obert vers la dimensió escatològica. Jubany viu la missió pastoral com a veritable do que Déu confia al seu poble, i per tant, entenent que els cristians tan sols en són instruments. Aquesta mirada escatològica permet de copsar el valor peregrinant de tot el poble de Déu que s'adreça vers el Pare, per la invitació del Fill i l'acció de l'Esperit Sant, per tant, vers la cada cop més plena manifestació i realització del Regne de Déu en aquest món nostre.

Finalment, destaca en el Jubany postconciliar un tret essencial de relacionar l'àmbit del dret amb l'àmbit de la pastoral de manera satisfactòria. D'aquesta manera, el dret és entès com un exercici d'acompanyament pastoral al poble que viu la fe de múltiples maneres en les seves relacions, les seves estructures i les concrecions diverses en el seu territori. Segons Jubany, la teologia i el dret tenen una relació, no sempre fàcil, però que mai pot ser

obviada ni descuidada. Una relació que és de servei a l'Església, perquè aquesta aconseguixi el fi de la plena comunió.

5. INTENT SINTÈTIC

Ens sembla oportú concloure aquestes ratlles subratllant les intuïcions més fermes de Jubany i que tenen plena continuïtat amb el Concili Vaticà II.

En primer lloc, destaquem un tret metodològic de primera magnitud, com és el seu desig d'aproximar-se a la realitat. La fe i la vida no poden ser dos àmbits sense relació, que van desenvolupant-se paral·lelament. No es pot fer cap mena de discurs teològic, sigui escrit sigui oral, que no s'hagi apropiat a la realitat, allí on la fe pot ser, i ha de ser viscuda.⁶⁸ Aquesta manera d'entendre la teologia serà expressió viva de provocar una veritable interrelació entre els àmbits de la teologia, com també entre altres ciències i la teologia (GS 62). Aquesta interrelació de diversos àmbits, especialment el teològic i el jurídic, perseguiran com a objectiu final un renovat impuls de la concepció i plantejaments de la pastoral. Aquesta opció de relació, que podem anomenar la d'un juridicisme teològicopastoral, resta lluny de la crítica que l'historiador H. Legrand fa a partir de la intervenció del bisbe belga J. De Smedt, en el primer esquema de la futura *Dei Verbum*, amb la qual criticava un esquema massa triomfalista, clerical i jurídicista,⁶⁹ i potser es podria suposar, segons Legrand, si de fet en l'aula conciliar no existia una confusió entre juridicisme i dret canònic.⁷⁰ Més enllà d'aquesta hipòtesi, el desig de Jubany de combinar les aportacions de la teologia i les del dret, ens pot qüestionar si Jubany volia afavorir les estructures eclesials abans que els membres de l'Església,⁷¹ o bé quin lloc ocupaven i quin paper desenvolupaven les confe-

68. Pastoral de quaresma, «La identitat cristiana (reflexions per a un temps de crisi), 111, (cf. BOAB, CXVII, núm. 2, 15-II-1977, 111): «Cal, doncs, per a tots els cristians, en aquests moments, un gran esforç de discerniment i de tacte per a trobar les formes renovades de servei eclesial, en la xarxa de les noves relacions humanes, que actualment s'estan obrint camí. La fe cristiana té qualcom a dir a aquesta terra i ha de fer-ho amb el llenguatge dels homes que hi habiten».

69. Cf. AS I/3, 184-187.

70. Cf. H. LEGRAND, «Quarant'anni dopo, che ne è delle riforme ecclesiarie prese in considerazione al Vaticano II?», *Conc (it)* XLI/ 4 (2005) 76-95, 78.

71. Segons F. Boulard, el Concili Vaticà II va crear només com a nou el consell pastoral d'àmbit diocesà, ja que el presbiteral apareixia com a reformulació del capítol de la catedral. El relator conciliar d'aquesta novetat fou el mateix Jubany. (Cf. també N. JUBANY, «presbiterio y consejo pastoral», *Pastoral misionera* 6 [1966] 26-39).

rències episcopals.⁷² El dret i la pastoral no són àmbits irreconciliables, ja que per a Jubany l'acció pastoral no és «com un muntatge arbitrari d'estructures, sinó com una responsabilitat compartida, a diferents nivells».⁷³ En aquest sentit, Jubany demana la coneixença dels textos conciliars,⁷⁴ acompanyada de l'oració, del servei, de l'amor i la pràctica de la justícia.

En segon lloc, hem de fer referència al pensament eclesiològic de Jubany, el qual va més enllà del pensament de Pius XII condensat en la *Mystici corporis*, i es concentra al voltant del fi últim de l'Església: la comunió, expressada i realitzada en l'Eucaristia. Les aportacions de Jubany, en aquest sentit, es troben concentrades especialment al voltant del text ecumènic, i a més a més, aposta per entendre la unió com un respecte sincer vers la diversitat. També en Jubany hi és present el debat entre una eclesiologia de tipus universalista, o bé una de tipus local (CD 11).⁷⁵ En aquest cas, la centralitat i el pes de la celebració eucarística, presidida pel bisbe amb el seu poble fidel (LG 26), serà el detall decisiu de la prioritat de l'Església local.

A més a més, per a Jubany es fa necessari acceptar indubtablement, fins les últimes conseqüències, la naturalesa missionera de l'Església (AG 2), i que es manifesta en la necessitat de revitalitzar la vida cristiana que s'hagi pogut tornar tèbia o monòtona, i així provocar la reacció eclesial d'«anunciar la fe a molts que no en tenen, i la de fer-la visible, familiar i alliberadora».⁷⁶ L'activitat missionera i evangelitzadora de l'Església no són pas àmbits de contraposició, ja que l'Església «és el sagrament de Crist enmig dels homes i per als homes».⁷⁷ L'acció missionera ha de ser significativa, i s'ha de distanciar de les contradiccions i incoherències. En aquest terreny tindran un pes important els moviments apostòlics especialitzats, concretament aquells propers al món del treball i del treballador, promocionant una pastoral de conjunt a partir de la divisió del territori en zones pastorals i a la recerca sempre de noves formes i nous llocs de presència de l'Església en el món.⁷⁸ El gran

72. Durant el concili Jubany en fou el relator. Cf. també N. JUBANY «Las conferencias episcopales y el Concilio Vaticano II», *Ius Canonicum* 7 (1965) 15-30.

73. Cf. BOAB, CXIV, 15-III-1974, núm. 3, 108, «Objectius prioritaris de l'acció pastoral».

74. BOAB, año CXIII, 15-XII-1973, núm. 12, 709-718, carta pastoral del 26 de novembre de 1973, «La nostra fe en Crist, avui», 717.

75. Imprescindible el comentari postconciliar de H. LEGRAND, «nature de l'Église particulière et rôle de l'Évêque dans l'Église (núm. 11-24)» en AAVV, *La charge pastorale des Évêques*, Paris 1969, 103-219, amb la intervenció dels pèrits participants al Concili, W. Onclin i F. Boulard, i el relator N. Jubany.

76. Cf. BOAB, CXIV, 15-III-1974, núm. 3, 104, «Objectius prioritaris de l'acció pastoral».

77. *Ibid.*, 106.

78. *Ibid.*, 104.

perill de l'Església serà l'autoreferencialitat, que pot arribar a cotes d'autèntic dramatisme.⁷⁹ Per això serà decisiu entendre el misteri eclesial, així com la missió, en mans de l'Esperit.⁸⁰ En aquest sentit, Jubany accepta que els temps que toca viure són els d'una Església minoritària, i sota l'amenaça de l'uniformisme o el pluralisme salvatge, caldrà doncs, cercar una sana diversitat, tal com existia en les primeres comunitats i en camí vers la comunió.⁸¹ El criteri per anar més enllà de la pròpia concepció d'Església i més enllà de la diversitat d'experiències eclesials, serà el de situar l'entrega als pobres com a criteri decisiu d'eclesialitat. En aquest punt «l'Església [en el passat] va trobar el criteri pràctic, d'una gran densitat teològica, que marca el punt de cohesió de les diferents postures que creixien en el seu si».⁸²

Estructuralment, Jubany entén que l'Església és una comunió de fe i d'amor, que conté en ella els sagraments, el ministeri jeràrquic i el servei dels carismes.⁸³ Però ella mateixa conté una doble fonamentació, cristològica i pneumatològica. Pel que fa a l'aspecte cristològic, Jubany sosté contínuament que tot convergeix en Crist (GS 45),⁸⁴ i així ho manifesta remetent-se a les paraules de Pau VI en la inauguració de la segona sessió conciliar, quan es situa a Crist com la meta del Concili Vaticà II, tret de sortida, camí i punt d'arribada per poder entendre l'Església com a sagrament de salvació.⁸⁵ Aquesta fonamentació eclesial, també té conseqüències en l'àmbit personal, perquè Crist també és individualment el fonament de la fe, en la seva doble dimensió de transcendència i d'encarnació. Jesucrist és «el punt central de tota la vida cristiana i de tota la història humana»,⁸⁶ Ell és el centre de la història i l'impuls de la missió (GS 10).⁸⁷ Quant al pes pneumatològic, Jubany recull també l'herència conciliar de la presència de l'Esperit (LG 4). Gràcies a Ell, l'Església s'introdueix en el camí de la comunió i de la veritat, perquè

79. BOAB, CXIII, 15-VI-1973, núm. 6, 337-344, «El Espíritu en nuestra vida cristiana», 340: «El Espíritu no es dado a la Iglesia para que se contemple a sí misma en una especie de éxtasis de tipo narcisista».

80. BOAB, CXII, 15-XII-1972, núm. 12, 601-606, carta pastoral del 26 de novembre de 1972, «L'espiritualitat de l'advent», 603.

81. Conferència Episcopal Tarraconense, «El pluralisme en la comunió eclesial», separata, en BOAB, CXII, 15-XI-1972, núm. 11.

82. BOAB, CXII, 15-XII-1972, núm. 12, 605, «L'espiritualitat de l'advent».

83. BOAB, CXIII, 15-VI-1973, núm. 6, 340, «El Espíritu en nuestra vida cristiana».

84. *Ibíd.*, 339.

85. BOAB, año CXIII, 15-XII-1973, núm. 12, 709-718, carta pastoral del 26 de novembre de 1973, «La nostra fe en Crist, avui», 709.

86. BOAB, año CXIII, 15-XII-1973, núm. 12, 716, carta pastoral del 26 de novembre de 1973, «La nostra fe en Crist, avui».

87. Exhortació el dia del DOMUND de 1977, cf. BOAB, CXVII, núm. 10, 15-X-1977, 394.

l'Esperit «*instruye, dirige y gobierna*». ⁸⁸ La vinculació entre l'Església i l'Esperit Sant es manifesta íntima i estreta gràcies al Crist, que és qui l'envia, per tal que l'Església sigui plena de vida, llum per al món, sal de la terra, signe creïble davant les nacions. Gràcies a l'Esperit, l'Església assaboreix anticipadament la promesa de la comunió, de la salvació. A més a més, l'Esperit, per la predicació de la Paraula i la celebració dels sagraments, rejoyeneix i revitalitza la fe dels seus membres, escampant el do de la fe i agermanant tots els pobles de la terra (AG 4). L'Esperit Sant exigeix tant a l'Església com al cristià adreçar-se vers la veritat, la fermesa, la renovació i la comunió, ⁸⁹ per tal d'esdevenir testimonis autèntics, que lliurement viuen la fe, en camí vers la unitat, «*El Espíritu, si somos dóciles, nos llevará a la vivencia profunda de nuestra unidad radical*». ⁹⁰ L'Esperit Sant ens allunyarà de l'individualisme, i ens aproparà a l'esperança, la comunió, el diàleg, la correcció mútua i la justícia social. ⁹¹

Un altre àmbit de la reflexió de Jubany considerable és el pes de la sacramentalitat en el seu treball postconciliar. Per a Jubany, els sagraments «són do de Déu, no són propietat nostra. Són signes de l'acció eficaç de Déu en els creients; no són ritus màgics que provoquin un efecte independent de la nostra fe i de la nostra resposta a la iniciativa amorosa de Déu. Són signes de fe de l'Església; no simples ocasions per a celebrar una festa familiar o un acte social. Són celebracions de la comunitat dels cristians; no actes privats que puguin tenir lloc sense conduir els fidels cap a una real integració, en el nivell que sigui possible, en la comunió dels seguidors de Jesucrist, que és l'Església». ⁹²

En un món que canvia (GS 7) els sagraments són els instruments adients per a influenciar i provocar una adhesió més personal i activa a la fe. El plantejament sacramental encamina els fidels vers una lliure adhesió del fet religiós, «han de desaparèixer tots els condicionaments que poden portar a persones no cristianes a simular una pertinença que no volen». ⁹³ Tal com ja havia sostingut el Concili, la celebració dels sagraments reclama una més gran sen-

88. BOAB, CXIII, 15-VI-1973, núm. 6, 340, «El Espíritu Santo en nuestra vida cristiana».

89. *Ibíd.*, núm. 6, 341.

90. *Ibíd.*, núm. 6, 342.

91. *Ibíd.*, núm. 6, 337-344, «El Espíritu Santo en nuestra vida cristiana», 342: «Signos esperanzadores de cuánto acabo de decir los tenemos en el Concilio Vaticano II, gran parte de cuyo contenido tiene todavía que ser llevado a la práctica de toda la Iglesia».

92. Cf. BOAB, CXVI, núm. 6, 15-VI-1976, 273-278, comunicació pastoral, «Alguns criteris a propòsit de la Pastoral Sacramental de l'Església», 274.

93. *Ibíd.*, 275.

zillesa, una pedagogia adient i una capacitat comunicativa clara, per tal d'evitar «que les celebracions sacramentals quedin ofegades pels elements secundaris i d'ostentació social o familiar».⁹⁴ Juntament amb aquesta reflexió clarament conciliar, Jubany expressa també el desig de recuperar el sentit comunitari dels sacraments, «les celebracions sacramentals són sempre actes de la comunitat cristiana»,⁹⁵ un aspecte no menor en la vivència de la fe.

El moment culminant de la vida cristiana s'expressa en l'Eucaristia, el sacrament dels sacraments, «és el signe que defineix l'Església com a convocatòria dels creients en Jesucrist. Més encara, l'Eucaristia és expressió sensible de la unió profunda, que hi ha entre els membres del Poble de Déu. Per això pot afirmar-se amb tota raó que l'Eucaristia fa l'Església».⁹⁶ L'herència d'una eclesiologia eucarística restà difuminada durant el Concili, i tal vegada aparegué amb més força a partir del sínode extraordinari de 1985, amb la intuïció de l'existència d'una eclesiologia de comunió. Tal com hem vist Jubany no n'està pas lluny.

Però el discurs eclesiològic ha de recollir també la dimensió antropològica, referida a aquells que formen i construeixen l'Església amb les seves vides, és a dir, el poble de Déu.⁹⁷ Tots els qui pertanyen a l'Església són els qui participen de l'impuls i de la dinàmica missionera, redescobrint els ministeris en una doble direcció, *ad intra* i *ad extra*, com a expressió del servei, *diakonia*. L'estil missioner està arrelat en Crist mateix, a partir del qual resten assumits els seus criteris i reforçades les conviccions dels cristians, per tal de dibuixar la veritable identitat de l'Església, com a sacrament de salvació en el món. Però, a més a més, Crist com origen de la *diakonia* individual i comunitària, ens fa entendre i observar la vida i la pròpia vocació, com un veritable servei d'amor, «es tracta d'un servei per amor».⁹⁸ Quant a la pertinença eclesial, aquesta no s'expressa únicament a través del servei, sinó és passant per la fe. Tot cristià és missioner i la fe el defineix com a tal, perquè «la fe cristiana és totalitzant».⁹⁹ La missió es concreta des de l'oferiment de les pròpies capacitats i qualitats, «d'una manera o altra, el cristià ha de

94. *Ibid.*, 276.

95. Cf. BOAB, CXVI, núm. 6, 15-VI-1976, 277, «Alguns criteris a propòsit de la Pastoral Sacramental de l'Església».

96. Cf. BOAB, CXVII, núm. 7, 15-VII-1977, 299, homilia del dia de *Corpus Christi*.

97. Cf. BOAB, CXVI, núm. 10, 15-X-1976, 485: «La necessària consciència missionera de tot el Poble de Déu és una veritat que encara no hem assimilat».

98. Cf. BOAB, CXVIII, núm. 5, 15-V-1978, 161-172, «Els ministeris en l'acció pastoral de l'Església», 163.

99. Cf. BOAB, CXVIII, núm. 11, 15-XI-1978, 405-406, «Davant la celebració del Domund», 405.

practicar el seu servei o “diakonia” al món; i per això li cal descobrir el seu propi carisma, que és aquella qualitat o do de l’Esperit Sant que li permet de ser, en un o altre camp, un bon servidor dels germans». ¹⁰⁰

Pel que fa a la ministerialitat jeràrquica, Jubany com a pastor té una delicada cura i relació amb els seus immediats col·laboradors, els preveres. Els encoratja a no deixar de costat els ensenyaments del document conciliar *Presbyterorum ordinis*, especialment en aquells elements que defineixen una vida equilibrada per al prevere. Per a Jubany l’harmonia i l’estabilitat quotidiana de la vida presbiteral ha de ser cuidada i treballada amb una especial atenció. ¹⁰¹

Més enllà del lloc i de la descripció que l’Església atorga als diferents membres, laics o clergues, Jubany es posiciona d’una manera molt evident en la defensa i el respecte per la dignitat de la persona, així com del pes de la llibertat de consciència. Aquest element no és relatiu o accidental, ans el contrari, del tot substancial i definitiu per a la construcció de la comunitat eclesial i del projecte d’una societat marcada per la llibertat en la vivència de la fe. Precisament per a Jubany la fe encara que es viu de maneres diferents en cada subjecte, és en el fons la resposta de l’home a la crida d’un Déu que ofereix, en Ell mateix, la plenitud de vida. La fe s’ha viscut diferent en cada època de la història, ¹⁰² i certament que cada individu l’ha concretat de diverses maneres. Amb tot, cal «un aprofundiment seriós de les veritats de la fe». ¹⁰³ Per aquest motiu, la formació en aquest terreny és bàsica, i necessàriament hauria de superar qualsevol mena de dualisme enfrontat entre la fe i la raó, entre aquelles polaritzacions excessivament distanciades, és a dir, «del sagrat i el profà, l’horitzontal i el vertical, l’immanent i el transcendent». ¹⁰⁴ La fe per a Jubany és una perspectiva de la vida, del món, de Déu i de l’home, «va molt més enllà dels valors d’aquest món», ¹⁰⁵ es tracta d’una manera d’entendre la vida cristiana inclinant-se vers el compromís, «la vida del cristià compromès es mou entre la relativització (transcendència) i la radicalització (immanència) de la seva activitat per l’extensió del Regne de Déu». ¹⁰⁶

100. Cf. BOAB, CXIX, núm. 2, 15-II-1979, 53-55, decret instituint «Laics amb missió pastoral», 53.

101. Cf. BOAB, CXVIII, núm. 10, 15-X-1978, 357-359, carta espiritual als sacerdots de la Diòcesi, 359.

102. BOAB, CXIII, 15-XII-1973, núm. 12, 711, «La nostra fe en Crist, avui».

103. *Ibid.*, núm. 12, 712.

104. *Ibid.*, núm. 12, 714.

105. *Ibid.*, núm. 12, 715.

106. *Ibid.*, núm. 12, 715.

Per a Jubany, doncs, el pes del discurs antropològic és evident, sempre amb el desig d'afavorir unes estructures humanes que no desdibuixin el principal objectiu de l'Església: assolir la plena comunió amb Déu i entre els germans, és a dir, arribar a una comunió de caràcter ontològic. L'home, segons Jubany, rep la invitació d'unir-se al projecte de Déu (GS 18) i, per tant, a viure l'esperança que és el tret més definitori de la vida cristiana,¹⁰⁷ ja que aquesta «ens ha de retornar el sentit del nostre ser-Església».¹⁰⁸ Una Església mai deslligada de la realitat, massa sovint marcada pel sofriment, per la marginació, per la pobresa, i és que de fet «podem pensar que Déu potser només se'ns vol fer accessible a través dels pobres i dels necessitats».¹⁰⁹

6. CONCLUSIÓ

Finalitzem aquesta observació detallada de les intervencions de Jubany durant el Concili Vaticà II, i la corresponent presentació d'aquells elements que ens permeten d'entendre Jubany en la seva dimensió de bisbe diocesà, el qual intentà traslladar en el seu context històric i social immediat una proposta concreta de les intuïcions sorgides dels textos conciliaris.

S'entén que el moment eclesial que li tocà viure a Jubany fou un temps ple de reclams i oportunitats. Certament, el Concili suposà una recuperació positiva de la dimensió històrica de la realitat eclesial, així com de la manera de fer teologia, abandonant els discursos d'una certa abstracció, i apropant-se cada cop més a una teologia que no volia allunyar-se de la societat ni de la cultura on es desenvolupava. La recuperació d'aquest matís va influenciar la tasca de Jubany, impulsant-la vers una recerca personal d'equilibri entre el món teològic, el món canònic i el món pastoral. Un segon element previ a considerar fou l'evolució que visqué l'Església durant el Concili, pel que fa al seu propi discurs respecte d'ella mateixa. El pensament eclesiològic fou del tot innovador, especialment per la connotació mística de l'Església i la seva naturalesa essencialment missionera. Les conseqüències no es feren esperar, pel que fa a una plasmació rejuenida de les activitats pastorals. Finalment, un tercer element previ per emmarcar la nostra síntesi final és la comprensió contemporània postconciliar que apropa molt més l'àmbit de la teoria i

107. BOAB, CXIII, 15-XII-1973, núm. 12, «La nostra fe en Crist, avui», 716: «El cristianisme és esperança contra tota esperança; però també contra tota temptació de dubte».

108. BOAB, CXII, 15-XII-1972, núm. 12, 604, «L'espiritualitat de l'advent».

109. *Ibid.*, núm. 12, 605.

la praxi, entenent que els dos factors estan ja correlacionats i configurats mútuament, sense que l'un sigui prioritari respecte de l'altre.

Des d'aquest marc genèric, hem pogut observar un Jubany que viu el Concili en primera línia, volent que aquest fos de debò una oportunitat de creixement.¹¹⁰ Jubany no deixà passar l'oportunitat d'aprofundir i d'impregnar-se de les diferents teologies presents en l'aula conciliar. L'Església visqué una «primavera» de l'Esperit, i d'això Jubany no en perd el fil, procurant de realitzar una posterior síntesi entre la seva formació canònica i la seva missió de bisbe al capdavant d'una diòcesi. Per això, per a Jubany, la jurisprudència sense teologia està mancada de quelcom substancial.¹¹¹ Al mateix temps, Jubany sorteja la presència de diferents accents i postures teològiques apuntant amb força, al llarg de les seves intervencions, vers la construcció eclesial de la comunió, amb caràcter ontològic, molt proper a una comprensió de relació fraterna i divina dels membres de l'Església, reunits al voltant de la taula de l'Eucaristia, i que posteriorment havien d'expressar, amb el seu testimoni, la presència salvífica de Déu enmig de la societat contemporània.

Segons Jubany «l'Església viu, especialment des del Concili Vaticà II, un camí de renovació que respon a un desig de fidelitat a l'Evangelí de Jesucrist»,¹¹² i des d'aquesta percepció entenem quin fou el fil conductor que permeté a Jubany, des de la prudència, de plantejar i proposar diverses accions pastorals, així com el fet de construir un discurs eclesial positivament marcat pel Concili, ja que tal com ell mateix afirmà en la introducció a la primera traducció catalana dels textos conciliaris, aquests «són una lletra oberta a tots els catòlics, a tots els cristians i a tots els homes de bona voluntat. Cal llegir-los i cal meditar-los. I cal aplicar-los sense triomfalismes ni conciliarismes absurds».¹¹³

110. Aquest també fou el cas del cardenal Frings, tal com relata el papa Benet XVI, aleshores, en temps del concili, un jove teòleg, convidat com a pèrit personal, i després conciliar, així ho transcriu: «era un hombre de gran apertura y amplitud, pero sabía también que solo la fe conduce hacia la libertad, hacia aquella amplitud que permanece inaccesible a la postura positivista», cf. J. RATZINGER, *Obras completas. Sobre la enseñanza del concilio Vaticano II*, VII/1, (BAC Maior 108), Madrid 2014.

111. Clàssica és l'obra d' A. ACERBI, *Due ecclesiology. Ecclesiologia giuridica ed ecclesiologia di comunione nella «Lumen gentium»*, Bologna 1975.

112. Cf. BOAB, CXVI, núm. 6, 15VI-1976, «Alguns criteris a propòsit de la Pastoral Sacramental de l'Església», 273.

113. Pròleg a l'edició catalana, *Concili Vaticà II. Constitucions, Decrets, Declaracions, Legislació postconciliar* (BAC 265), Madrid 1967, XI.